

FoU-RAPPORT

Oppstart av ungdomsklubber i kommunene Leka og Lierne som lokale tiltak knyttet til Program for folkehelsearbeid i Trøndelag

Sluttrapport med beskrivelse av erfaringene med tiltaket og evaluering av arbeidsformen «Empowermentbasert evaluering»

Anita Berg
Oddbjørn Johansen

Nord universitet
FoU-rapport nr. 95
Bodø 2023

Oppstart av ungdomsklubber i kommunene Leka og Lierne som lokale tiltak knyttet til Program for folkehelsearbeid i Trøndelag

Sluttrappport med beskrivelse av erfaringene med tiltaket og evaluering av arbeidsformen «Empowermentbasert evaluering»

Anita Berg
Oddbjørn Johansen

Nord universitet
FoU-rapport nr. 95
ISBN 978-82-7456-863-1
ISSN 2535-2733
Bodø 2023

[Creative Commons Navngivelse](#) (CC BY)

Dekangodkjenning

<p style="text-align: center;">Tittel</p> <p>Oppstart av ungdomsklubber i kommunene Leka og Lierne som lokale tiltak knyttet til Program for folkehelsearbeid i Trøndelag.</p> <p>Sluttrapport med beskrivelse av erfaringene med tiltaket og evaluering av arbeidsformen Empowermentbasert evaluering».</p>	<p style="text-align: center;">Offentlig tilgjengelig Ja</p>	<p style="text-align: center;">Publikasjonsnr. 95</p>
	<p style="text-align: center;">ISBN 978-82-7456-863-1</p>	<p style="text-align: center;">ISSN 2535-2733</p>
	<p>Antall sider og bilag 35</p>	
<p style="text-align: center;">Emneord</p> <p>Bærekraftige ungdomsklubber, Distriktskommuner, Empowerment evaluering, Kunnskapsbasert folkehelsearbeid, Ungdom</p>	<p style="text-align: center;">Keywords</p> <p>Sustainable youth clubs, Rural municipalities, Empowerment evaluation, Knowledge-based public health work, Youths</p>	
<p style="text-align: center;">Forfatter(e) / prosjektmedarbeider(e)</p> <p>Anita Berg og Oddbjørn Johansen</p>	<p style="text-align: center;">Prosjekt</p> <p>Evaluering av tiltaket «Ungdomsklubb som arena for samholdighet, mestring og medbestemmelse». Program for folkehelsearbeid i Trøndelag 2017-2023.</p>	
<p style="text-align: center;">Oppdragsgiver(e)</p> <p>Leka Kommune Lierne kommune</p>	<p style="text-align: center;">Oppdragsgivers referanse</p> <p>Kommunaldirektør Oddvar Aardahl Rådmann Karl Egil Fagerli</p>	
<p>Alle FoU-rapporter/ arbeidsnotat skal utstyres med en Creative Commons (CC)-lisens, som definerer betingelsene for gjenbruk. Lisensene krever at opphavspersonen navngis og at endringer indikeres.</p> <p>Kryss av for valgt lisens (obligatorisk):</p> <p>☒ Navngivelse/ CC BY Den mest åpne/standard open access-lisensen som tillater ubegrenset gjenbruk</p> <p>☐ Navngivelse-Del på samme vilkår/ CC BY-SA Nye arbeid må ha samme lisens som det opprinnelige arbeidet</p> <p>☐ Navngivelse-Ingen bearbeidelse/ CC BY-ND Ved bearbeidning av materialet, kan det nye materialet ikke deles</p>		
<p>Prosjektansvarlig (navn/sign.)</p> <p><i>Anita Berg</i></p> <p>Førstemanuensis Anita Berg</p>		

- Publikasjonen er vurdert etter gjeldende vitenskapelige standarder, nasjonale forskningsetiske retningslinjer, samt retningslinjer for forvaltning av forskningsdata ved Nord universitet.
- Det foreligger ikke egeninteresser/ situasjoner som er egnet til å påvirke vurderingen av innholdet i denne publikasjonen, f. eks. økonomiske interesser i publikasjonens tema.

Intern kvalitetssikrer utpekt av dekan (navn/sign.)

Per-Christian Borgen

Dato **Dekan (navn/sign.)**

Dekan FSH, Gøril Ursin 09.05. 2023, Bodø

Sammendrag

Bakgrunn Denne rapporten beskriver erfaringen fra å anvende empowerment evaluering i oppstart og drift av tre ungdomsklubber, en på Leka og to i Lierne kommune. Prosjektet har vært en del av Program for folkehelsearbeid i Trøndelag 2010-2023. Rapporten er tredelt og beskriver 1.) samarbeidet mellom Nord universitet og kommunene, arbeidsmetodikken og gjennomførte aktiviteter 2.) erfaringene med de ulike modellene for ungdomsklubber som ble utviklet og 3.) de lokale fasilitatorenes erfaringer med empowerment evaluering som arbeidsmetodikk i kunnskapsbasert kommunalt folkehelsearbeid.

Beskrivelse av prosjektet Utviklingsprosjektet er gjennomført i perioden 2020-2022 i samarbeid mellom Leka kommune, Lierne kommune og Nord universitet, Fakultet for sykepleie og helsevitenskap, Namsos. Hensikten med prosjektet var todelt; å etablere ungdomsklubber som kunne videreføres etter prosjektavslutning og styrke kommunenes kompetanse i kunnskapsbasert folkehelsearbeid. Sentralt i prosjektet har vært å engasjere målgruppen for tiltaket: Ungdomsskoleelever i de to kommunene. Det er derfor gjennomført en lokalt tilpasset variant av «Empowerment Evaluation» hvor intensjonen er å ta utgangspunkt i målgruppens egne ønsker, behov og ressurser og engasjere dem i utviklingen av tilbudet. Fokus på lokalkunnskap og kontinuerlig evaluering for utvikling har stått sentralt i arbeidet.

Datagrunnlag for evalueringen Det empiriske materialet til rapporten er samlet gjennom hele prosjektperioden og består av møterapporter, feltnotater fra besøk i kommunene, flere fokusgruppeintervjuer med ungdommene, klubbstyrene og lokale tilretteleggere.

Resultater Det ble etablert tre ulikt organiserte ungdomsklubber for elever på ungdomsskolen i de to kommunene. Alle klubbene har vært godt besøkt. Erfaringen med arbeidsmetodikken er god. Å gjennomføre felles digital veiledning for lokale fasilitatorer har fungert nettverksbyggende, og gir ansatte i små kommuner gode muligheter refleksjon i fellesskap over lokale problemstillinger. Målgruppen har selv vært opptatt av å skape en felles fritidsarena hvor alle føle seg velkomne og delta. De har fra før av liten erfaring med medvirkning i eget fritidstilbud og trenger faste tilstedeværende vokse støttepersoner som kan tilrettelegge og rettlede dem ved behov. Ved å få øve seg på å kunne ta ansvar og styring i eget fritidstilbud har alle ungdomsklubbene lyktes godt i å ta selvstendig ansvar for organiseringen og innholdet i ungdomsklubben.

Hovedbudskap Empowerment evaluering som arbeidsform kan fungere godt i etablering av lokale lavterskeltilbud i samarbeid med målgruppen. Videreføring av klubbene etter prosjektperioden vil kreve at det settes av ressurser i kommunene til nødvendig oppfølging. Evalueringen viser at det er behov for en voksenperson i en fasilitator rolle som kontinuerlig kan støtte ungdommene i forhold til drift og organisering av klubbvirksomheten. For å sikre inkludering bør tilbudene være gratis.

Nøkkelord Bærekraftige ungdomsklubber, Distriktskommuner, Empowerment evaluering, Kunnskapsbasert folkehelsearbeid, Ungdom

Summary

Background This report describes the experience from using empowerment evaluation in the start-up and operation of three youth clubs, one in Leka and two in Lierne municipalities. The project is a sub-project in the Program for public health work in Trøndelag 2017-2023. The report has three sections and describes 1.) The collaboration between Nord university and the municipalities, 2.) the working methodology and associated activities, and 3.) The experiences with the various models for youth clubs that were developed and 3.) The local facilitators' experiences with empowerment evaluation as a working methodology in knowledge-based municipal public health work.

Project description The project was carried out in the period 2020-2022 in collaboration between Leka municipality, Lierne municipality and Nord University, Faculty of Nursing and Health Sciences, Namsos. The purpose of the project was twofold; to establish youth clubs that could be continued after the completion of the project, and to strengthen the municipalities' competence in knowledge-based public health work. The explicit aim of the project was to engage the target group which is Junior high school pupils in the two municipalities, for the initiative. A locally adapted variant of "Empowerment Evaluation" was implemented, where the intention is to work with the target group's own wishes, needs and resources and then engage them in the development of the youth clubs. Valuing local knowledge and continuous evaluation has been fundamental to the work.

Method The empirical material for the report has been gathered during the entire project period and consists of meeting reports, field notes from visits to the municipalities and, several focus group interviews with the youths, the club boards and local facilitators.

Results Three differently organized youth clubs were established for pupils at the secondary school in the two municipalities. All clubs have been well attended. The experience with the Empowerment Evaluation as project methodology is positive. Carrying out joint digital guidance for local facilitators has worked as a network builder, and gave employees in small municipalities good opportunities to reflect together on local issues. Members of the target group themselves have been concerned with creating a common leisure arena where everyone feels welcome and participates. Prior to the project, the youths hardly had experience of involvement in their own leisure activities. Through training and facilitator follow up, they were able to take responsibility and manage their own youth clubs. All the youth clubs have succeeded in taking independent responsibility for the organization and content of the youth club.

Main messages Empowerment evaluation can work well in establishing local low-threshold measures in collaboration with a specified target group. Sustained youth clubs will require dedicated resources in the municipalities for the necessary follow-up. The evaluation shows that there is a need for an adult in a facilitator role who can continuously support the youths regarding the daily running and organization of the club activities. To ensure inclusion, the offers should be free.

Keywords Sustainable youth clubs, Rural municipalities, Empowerment evaluation, Knowledge-based public health work, Youths

Innhold

Innledning.....	6
Bakgrunn	7
Organisering av samarbeidet mellom Nord universitet og kommunene	7
Samarbeidsavtaler.....	8
Finansiering	9
Prosjektperiode	9
Lokalt utfordringsbilde	10
Lokale målsetninger for deltakelsen i Program for folkehelsearbeid i Trøndelag	10
Beskrivelse av prosjektets arbeidsmetodikk	11
Empowerment evaluering.....	11
Metodens bakgrunn, prinsipper og relevans for prosjektet	11
Empowerment evaluering i prosjektet.....	15
Evaluering av prosjektet.....	17
Summativ evaluering.....	17
Datagrunnlag.....	17
Erfaringer fra oppstart og drift, og muligheter for videreføring av klubbene.	18
Ungdommens og kommunens oppfatting av målsettingen for tiltaket.....	19
Å henge med andre ungdommer	19
Vår egen plass.....	20
Innholdet i ungdomsklubben	21
Organisering av klubbene.....	22
Prosjektfasilitatorenes refleksjoner vedrørende behov for tiltak for å sikre varig drift	23
Organisering	26
Kommunens rolle i videre drift.....	27
Evaluering av modellens relevans for å øke lokal kompetanse i systematisk og kunnskapsbasert folkehelsearbeid	30
Fasilitatorenes erfaringer	30
Refleksjoner fra Nord universitet basert på rollen som ekstern prosjektfasilitator	33
Oppsummering.....	34
Litteratur	35

Innledning

Dette er en sluttrapport fra et folkehelseprosjekt tilknyttet Program for Folkehelsearbeid i Trøndelag (2017-2023) gjennomført i Lierne og Leka kommune. Rapporten er skrevet på bakgrunn av et samarbeid mellom disse to kommunene og Nord universitet. Hovedhensikten med prosjektet har vært todelt: Å etablere ungdomsklubber for og med ungdom i kommunene og styrke kommunenes kompetanse i kunnskapsbasert folkehelsearbeid.

Første del av rapporten beskriver hvordan og hvorfor dette prosjektet ble etablert, og konkretiserer prosjektets ulike elementer. Videre beskrives metoden *Empowerment evaluering* og hvordan den er brukt i dette utviklingsprosjektet. I siste del evalueres prosjektets hensikter. Det gis også anbefalinger til kommunen for å sikre videre drift av ungdomsklubbene og hvordan metodikken kan anvendes videre i kommunalt folkehelsearbeid.

Vi vil takke ungdommer, ansatte og ivrige voksenkontakter både i Lierne og på Leka for deres bidrag i prosjektet. For oss som har kommet utenifra har vi opplevd velvillighet fra alle parter og et godt og nært samarbeid med de to som har hatt et spesielt ansvar for prosjektet, Eva Kveli i Lierne og Brita Myrvold på Leka.

Bakgrunn

I 2017 startet en nasjonal satsing (2017–2027) på kommunalt folkehelsearbeid gjennom Program for folkehelsearbeid. Satsningen var resultat av et forslag fremmet gjennom Folkehelsemeldingen av 2015. Program for folkehelsearbeid skal bidra til en langsiktig styrking av kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet (Helsedirektoratet 2019). Tematisk er satsningen rettet mot barn og unges psykiske helse og rusforebygging. Et sentralt fokus i satsningen er at kommunene gjennom deltakelse i programmet skal heve sin kompetanse på utvikling, implementering og evaluering av kunnskapsbaserte tiltak. Altså et nasjonalt kompetansehevingsprogram gjennom et felles tematisk fokus hvor alle fylker deltar.

I Trøndelag inviterte fylkeskommunen med forskings- og utviklingsmiljøene i regionen til et samarbeid om å søke tildeling fra det nasjonale programmet med utgangspunkt i Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid som arbeidsmetodikk (Trøndelag fylkeskommune, 2022). Kommunene har deretter søkt fylkeskommunen om opptak i programmet og gjennom dette fått tilgang til samlinger og andre aktiviteter i Program for folkehelsearbeid i Trøndelag. Deltakelsen gir kommunene støtte i utvikling, gjennomføring og evaluering av selvvalgte kunnskapsbaserte tiltak basert på lokale behov. Alle kommunene har fått oppfølging i sitt lokale arbeid av en FoU aktør i Trøndelag. Nord universitet, Fakultet for sykepleie og helsevitenskap, Namsos har fulgt opp Leka kommune og Lierne kommune.

Organisering av samarbeidet mellom Nord universitet og kommunene

Leka og Lierne er relativt små kommuner i innbyggertall (henholdsvis 562 og 1327) og har dermed lite ressurser dedikert til lokalt folkehelsearbeid. Som mange andre små kommuner er rollen som folkehelsekoordinator tillagt ansatte som også har mange andre roller og oppgaver i kommunen.

Som ledd i arbeidet med Trøndelagsmodellen har begge kommunene gjennomført lokale idedugnader før valg av lokale tiltak og etablert lokale prosjektgrupper. Folkehelsekoordinator i kommunene har vært leder av prosjektgruppene. Kommunene har også hatt styringsgrupper for å sikre forankring og medvirkning fra aktuelle aktører i lokalsamfunnet. Begge kommuner ønsket etter sine idedugnader og diskusjoner i prosjektgruppene å jobbe videre med fritidstilbud for ungdom, primært for dem i ungdomsskolealder. Grunnet like behov, utfordringer og ønsket tiltak ble det funnet formålstjenlig at Nord universitet fulgte opp begge kommuner. Det ble skrevet individuelle samarbeidsavtaler mellom Nord universitet og hver kommune, men med likelydende innhold og organisering av oppfølgingen. I og med begge kommunene hadde felles målgruppe og jobbet med samme tiltak så vi det formålstjenlig å arbeide parallelt og innlede et trepartssamarbeid rundt utvikling av prosjektet.

Hensikten har vært

- 1.) å benytte programperioden til å forsøke å etablere lokale ungdomsklubber og finne former driftsformer med høy grad av involvering og eierskap fra målgruppen slik at klubbene kan drives videre etter prosjektslutt.
- 2.) øke kommunenes kompetanse i systematisk utvikling av lokale kunnskapsbaserte folkehelseiltak i samarbeid med tiltakets målgruppe.

Samarbeidsavtaler

Det ble våren 2020 tegnet samarbeidsavtaler med beskrivelse av innholdet i samarbeidet og gjensidige forpliktelser.

Nord universitet forpliktelser:

- To forskere fra Nord universitet følger hele prosessen utprøving av metoden «Empowermentbased evaluation» i etablering og drift av ungdomsklubb som lokalt tiltak i program for folkehelsearbeid
- Opplæring i metodikken og faste veiledningsmøter for lokale fasilitatorer via digital samarbeidsplattform
- Deltakelse på to prosjektgruppemøter i kommunen, ett fysisk og ett via skype. Første møte fysisk høsten 2020 med presentere metoden og evalueringsopplegget.
- Deltakelse på minimum et møte i hvert av de tre trinnene i arbeidsprosessen sammen med ungdommene i kommunene (fysisk)
- Bistand til utvikling av arbeidsformer og evalueringsmateriell til kommunens egevaluering
- Søke personvernombudet (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, NSD) om nødvendige godkjenninger for innsamling og oppbevaring av forskningsdata.
- Gjennomføre sluttevaluering med målgruppe, fasilitatorer og andre lokale samarbeidspartnere
- Utarbeide sluttrapport med beskrivelse og prosessevaluering av arbeidsformen «empowerment-basert evaluering» i etablering og drift av ungdomsklubb som tiltak i program for folkehelsearbeid i Trøndelag. Sluttrapporten leveres høsten 2022 etter nærmere avtale

Leka/Lierne kommunes forpliktelser:

- Etablerer en liten operativ arbeidsgruppe i kommunen som får opplæring og veiledning fra Nord universitet. Disse personene skal ha jevnlig og direkte kontakt med ungdommene i målgruppen for tiltaket gjennom hele prosjektperioden. Personene skal være lokale fasilitatorer i evalueringsprosessen (og minst en av disse bør være engasjert i kommunens folkehelsearbeid rettet mot målgruppen).
- Kommunen tilrettelegger for at operativ arbeidsgruppe som skal samarbeide med Nord universitet har avsatt tilstrekkelig tid og ressurser til å delta i avtalt veiledning.
- Kommunen gir Nord universitet tilgang til, og tilrettelegger for, datainnsamling underveis i prosessen som skal benyttes i underveis- og sluttevaluering.
- Kommunen evaluerer selv de målene i egen prosjektplan som ikke direkte er knyttet til etablering og drift av ungdomsklubbtilbudet.

Finansiering

Som vilkår for tildeling av midler fra fylkeskommunen har kommunene vært forpliktet til å sørge for en kunnskapsbasert evaluering av tiltaket. Kommunene har benyttet 100.000,- hver til veiledning, tilrettelegging for datainnsamling og evaluering av tiltaket. Samme sum er også lagt inn i prosjektet som egeninnsats fra Nord universitet. Total kostnadsramme har vært 300.000,- . I tillegg har kommunene lagt inn egeninnsats og fått innvilget tilskudd fra Fylkeskommunen til sitt lokale arbeid knyttet til deltakelsen i Program for folkehelsearbeid i Trøndelag.

Prosjektperiode

Leka ble tatt opp i Program for folkehelsearbeid i 2019 og Lierne i 2020. Som en følge av Covid-19 pandemien er Leka innvilget et års forlengelse av prosjektet, og vil avslutte sommeren 2023. Lierne har avsluttet sitt prosjekt våren 2022.

Samarbeidsavtalene mellom Nord universitet og kommunene ble tegnet våren 2020 med oppstart fra høsten 2020. Knyttet til forlengelse av prosjektperioden for Leka kommune er avtalen av sluttrapporten ferdigstilles innen 31.12.2022, og at evalueringen deretter brukes aktivt for å justere lokalt tiltak og i forankringsarbeidet for ordinær drift av ungdomsklubben på Leka frem til avslutning i 2023.

Lokalt utfordringsbilde

Etter gjennomførte idedugnader og kartlegging gjennom samtaler med ungdommer og folkehelsekoordinatorene i kommunene fremkom følgende utfordringsbilder for ungdommen og kommunene:

Ungdommene:

- Få jevnaldrende venner på hjemstedet, og få elever i hver skolekrets. I hver skolekrets er det ca. 25 elever på ungdomstrinnet
- Begrenset tilgang til varierte fritidsaktiviteter utenom idrett
- Få møteplasser utenom skolen hvor de kan møtes til sosialt samvær med jevnaldrende
- Ungdommene er avhengig av skyss fra foreldre for å kunne delta i fritidsaktiviteter/møte venner

Kommunene:

- Noen ungdommer deltar ikke i organiserte fritidsaktiviteter
- Få ressurser til oppfølging av ungdomsklubbene etter avsluttet prosjektperiode
- Behov for å øke sin kompetanse i kunnskapsbasert folkehelsearbeid
- Hvordan få ungdommene til å ta eierskap over eget klubbtilbud?
- Hvordan skal klubbene leve videre når prosjektet og midlene tar slutt?

Lokale målsetninger for deltakelsen i Program for folkehelsearbeid i Trøndelag
Kommunene har i sine prosjektplaner definert følgende mål for sine lokaletiltak

Leka kommune

Hovedmål:

Å fremme barn og unges psykiske helse og livskvalitet, samt forebygge tidlig debut av rusmidler.

Delmål:

- Inkludere og skape samhørighet
- Motvirke utenforskap
- Bidra til et likeverdig aktivitetstilbud uavhengig av økonomi og sosiale forskjeller

Hovedmål:

- Ungdom i Lierne har god livskvalitet og et sosialt felleskap med andre ungdommer på fritiden.

Delmål:

- Alle ungdomsskoleelever har møteplasser på fritiden som de selv er med på å utvikle og drive sammen med trygge voksne
- Lierne kommune har utviklet metodikk og en lokal modell for etablering, drift og utvikling av fritidstilbud for og sammen med ungdom

Beskrivelse av prosjektets arbeidsmetodikk

Begge kommuner hadde en del like utfordringer: De ønsket å etablere møteplasser for ungdomsskoleelever på fritiden gjennom ungdoms-/fritidsklubber som skulle være tilgjengelige for alle i målgruppen. Videre var det viktig for kommunene at klubbene skulle være tilgjengelig for alle, og at det ikke var fysiske, praktiske og/eller økonomiske barrierer som hindre for deltakelse. Det var også et mål om at ungdommene skulle involveres i utviklingen av tilbudet, og at tilbudet skulle være styrt av ungdommene selv. Målgruppen var elever på ungdomsskolen, 8- 10 trinn i grunnskolen.

Basert på behovet for en metodikk for systematisk involvering i utvikling og drift av lokale ungdomsklubber valgte vi å lage et kombinert oppfølgings- og evalueringsopplegg. Siden det var en uttalt målsetning at tiltaket skulle fortsette etter prosjektperiodens avslutning, og at det også skulle innebære en lokal kompetanseheving i systematisk folkehelsearbeid ble *Empowerment evaluering* valgt som utgangspunkt for arbeidsmetodikken.

Empowerment evaluering

Under følger først en beskrivelse av metodens bakgrunn, prinsipper og relevans for prosjektet.

Deretter beskrives det hvordan empowerment evaluering konkret er benyttet i dette utviklingsprosjektet.

Metodens bakgrunn, prinsipper og relevans for prosjektet

Empowerment evaluering [oversettelse av Empowerment evaluation] er en metodikk som ble utviklet i USA av medlemmer i *American Evaluation Assosiation* på begynnelsen av 1990 tallet. David Fetterman (1994) er blitt beskrevet som metodens opphavsmann og konseptet er senere blitt

videreutviklet av Fetterman og kolleger med egne metodiske prinsipper (Wandersman et.al. 2004; Wandersmann, Fetterman, Kaftarian og Wandersman 2015). Empowerment evaluering er i dag anerkjent som en kunnskapsbasert evalueringsmetodikk, og benytter flere ulike metodiske tilnærminger som datagrunnlag for kontinuerlig evaluering og videreutvikling av lokalsamfunnsbaserte folkehelseiltak. Empowerment evaluering i dette prosjektet tar utgangspunkt i følgende definisjon av Wandersman et.al. (2004:28):

An evaluation approach that aims to increase the probability of achieving program success by (1) providing program stakeholders with tools for assessing the planning, implementation, and self-evaluation of their program, and (2) mainstreaming evaluation as part of the planning and management of the program/organization.

Empowerment evaluering drives av gruppeprosesser og beskrives som suksessfull når arbeidsformen institusjonaliseres i planlegging og ledelse av lokale tiltak (Fetterman, Kaftarian og Wandersman 2015).

Empowerment evaluering gjøres trinnvis (inspirert av organisasjonslæring/-utvikling). Dette tiltaket har benyttet en syklisk tretrinnsmodell inspirert av Fetterman (2001):

Arbeidsprosess i tre trinn		Aktiviteter
1	Beskrivelse av tiltakets hensikt/ønsket situasjon <i>(Establish the mission)</i>	Beskrivelse av visjonen/målet for ungdomsklubben
2	Statuskartlegging <i>(Take stock of current status)</i>	Kartlegging av ønsket innhold og felles prioritering av aktiviteter
3	Fremtidsplanlegging (planning for the future)	Definere konkrete mål for de ulike aktivitetene (f.eks. frekvens, antall deltakere, deltakernes utbytte av aktiviteten..). De som har engasjert seg i trinn 2 for ulike aktiviteter bes ta ansvar/bidra til å realisere målene. Evalueres fortløpende gjennom tradisjonelle og kreative evalueringsformer

Selv om modellen er trinnvis er den også sirkulær ved man gjennom løpende evaluering går tilbake og setter nye mål og tiltak, eller justere de man har. Empowerment evaluering kan derfor først sies å være implementert når dette er blitt en naturlig måte å (sam)arbeide på.

Det som særlig to forhold som skiller denne evalueringsformen fra andre former for tradisjonell evaluering. For det første at evalueringen gjennomføres som en integrert del av tiltaket, og ikke etter avsluttet prosjektperiode/gjennomføring. For det andre at der er de involverte i tiltaket som selv «eier» evalueringsprosessen og som utvikler tiltaket selv gjennom aktiv bruk av evaluering underveis. Evalueringen er altså en sentral del av tiltaket i seg selv, fremfor å være noe man holder på med når tiltaket er «ferdig utviklet» eller prosjektet skal avsluttes.

Empowerment evaluering som metodikk bygger på ti prinsipper som skal guide evalueringsarbeidet (Fetterman and Wandersman, 2017) :

Prinsipper Norsk oversettelse (<i>Engelsk</i>)	Kort beskrivelse på norsk
Forbedring (<i>Improvement</i>)	Bygge på det som fungerer bra og revidere på områder som trenger oppmerksomhet for å nå målsetningene
Lokalt eierskap (<i>Community ownership</i>)	Lokalt eierskap til utfordringer og løsninger er nødvendig for varige endringer
Inkludering (<i>Inclusion</i>)	Involvering, aktiv deltakelse og mangfold må ivaretas
Demokratisk deltakelse (<i>Democratic participation</i>)	Beslutninger må gjøres åpent og rettferdig
Sosial rettferdighet (<i>Social justice</i>)	Evalueringene bør adressere sosial ulikhet i samfunnet
Lokalkunnskap (<i>Community knowledge</i>)	Respektene og verdsette lokalkunnskap
Kunnskapsbaserte strategier (<i>Evidens-based strategies</i>)	Respektene og anvende forskningsbasert kunnskap
Kompetansebygging (<i>Capacity building</i>)	Øke deltakernes evne til å gjennomføre evaluering, forbedre planlegging og implementere tiltakene som utvikles
Organisasjonslæring (<i>Organizational learning</i>)	Innsamlede data og erfaring benyttes til å evaluere nye praksiser og ta informerte beslutninger underveis (bygge på suksess, lære av feil og gjøre kunnskapsbaserte endringer)
Ansvarlighet (<i>Accountability</i>)	Fokus på målsetningene, og gjensidig ansvarlighet hos alle involverte

Målet er altså at det er målgruppen for tiltaket (her: ungdommene) skal ta «makten» over utviklingen av tiltaket fremfor at noen utenifra (her: kommunen/de voksne) skal komme og fortelle hva som er best for dem og evaluere tiltaket basert på forhåndsbestemte variabler i etterkant. I dette prosjektet betydde dette at de lokale prosjektgruppene skulle være tilretteleggere, støttespillere og medspillere basert på ungdommens ønsker, behov og evalueringer, heller enn være aktive pådrivere og beslutningstakere.

Metodikken er valgt siden den stemmer godt overens med kommunenes ønsker om at

- Ungdommene selv skal ha aktive roller i utviklingen av tiltakene og føle eierskap og tilhørighet til sine ungdomsklubber.
- Kommunenes ønske om å heve egen kompetanse i evaluering, og at kunnskap og ferdigheter i evaluering ervervet fra dette prosjektet kan benyttes som grunnlag for å drive kunnskapsbasert folkehelsearbeid og lokalt utviklingsarbeid i kommunene i framtiden.

Begrepet Empowerment har ingen klar og dekkende norsk oversettelse, men handler om individer eller grupper i avhengighetsposisjon kan settes i stand til å ta makt, kontroll og styring over eget liv. I følge Askheim (2007 s.30) har de ulike tilnærmingene til empowerment til felles at de ser på mennesker som aktive og handlende individer som vil handle til sitt eget beste om forholdene legges til rette for dette. I empowermentbaserte tilnærminger blir fagpersonenes roller å være fasilitatorer som stiller sin kompetanse til disposisjon og tilrettelegger for at målgruppen får en bevissthet om egen situasjon, og kunnskap om hvordan man kan endre egen situasjon (Askheim 2007 s. 30). Bevisstgjøring og partnerskap står sentralt i slike tilnærminger. I dette prosjektet vil målgruppen være ungdommer i 8-10. trinn og fasilitatorene vil være på to nivåer; lokale voksne som deltar i fasiliteringen av de tre lokale ungdomsklubbene og de ansatte fra Nord universitet som skal bidra til å støtte de lokale fasilitatorene i sitt arbeid.

Fasilitatorenes arbeidsoppgave er å understøtte at de ti prinsippene i arbeidet blir ivaretatt. Det er sentralt at fasilitatorene har en høy bevissthet på egen rolle og at de resonerer og handler en gjør understøtter selve arbeidsmetodikken (Wandersman et.al. 2004). Nedenfor følger en kort beskrivelse sentrale faktorer i empowerment evaluering som arbeidsmetodikk (Fetterman 2012; Fetterman, Kaftarian and Wandersman 2015):

Sentrale faktorer i metoden * (Key concepts)	
Kritiske venner (Critical friends)	En ekstern hjelper som fasiliterer den trinnvise arbeidsprosessen. Stiller kritiske spørsmål og sørger for å bringe prosessen videre på en organisert, systematisk og åpen måte.
Kunnskapskultur (Culture of evidence)	Finne kunnskapsgrunnlag/dokumentasjon i alle trinn i prosessen for å gjøre gode valg.
Syklus av refleksjon og handling (Cycles of reflection and action)	Kontinuerlige analyser av kunnskapsgrunnlaget som fundament for beslutninger og implementering av tiltak.
Læringsfellesskap (Communities of learners)	Det er gruppeprosessen som driver utviklingen av tiltaket videre. Alle gruppe medlemmene samarbeider, lærer av hverandre,

	evaluerer i felleskap og hjelper hverandre med å realisere visjonen og målene for tiltaket.
Reflekterte praktikere <i>(Reflective practitioners)</i>	Empowerment evaluering skal bidra til reflekterte praktikere som aktivt skal søke, skaffe og benytte data (beskrivelser av faktiske forhold og forskningsbasert kunnskap) som grunnlag for sine valg og handlinger

Empowerment evaluering i prosjektet

Empowerment-basert evaluering som arbeidsmetodikk har i dette tiltaket vært gjennomført ved at Nord universitet, ved Anita Berg og Oddbjørn Johansen, har fulgt opp kommunens arbeid med en kombinasjon av datainnsamling og veiledning. Dette er i praksis gjennomført gjennom møter med ungdommene og de kommunale fasilitatorene. De kommunale fasilitatorene har vært folkehelsekoordinator i hver kommune, samt minst en voksenperson tilknyttet hver av de tre ungdomsklubbene. Disse fasilitatorene har mottatt veiledning i en interkommunal gruppe på Teams. Det er i perioden desember 2020- mars 2022 avholdt til sammen 7 digitale møter a 1,5 timer. Veiledningen har hatt fast innhold: Status i klubbene og tematisk presentasjon og diskusjon av problemstilling tilsendt på forhånd. Problemstillingene ble utformet av Nord universitet basert foregående diskusjoner i veiledning og/eller tema som dukket opp i møte med ungdommene. Fokus i problemstillingene var de lokale fasilitatorenes muligheter og utfordringer knyttet til etablering og drift av ungdomsklubbene.

Fasiliteringen har altså foregått igjennom «Kritiske venner» i tre trinn:

- 1.) Nord universitet (eksterne fasilitatorer) har arrangert digitale veiledningsmøter hvor de som «kritiske venner» har utfordret de lokale fasilitatorene på hvordan de kan arbeide for å oppnå målsetningene i prosjektet og ungdommenes visjoner for de ulike ungdomsklubbene.
- 2.) De kommunale fasilitatorene har vært hverandres «kritiske venner» gjennom å gi innspill på problemstillinger knyttet til de ulike klubbtilbudene i de digitale veiledningsmøtene
- 3.) De kommunale fasilitatorene tilknyttet hvert klubbtilbud har vært «kritiske venner» til ungdommene i utviklingen og driften av de tre klubbtilbudene.

Oversikt over gjennomførte aktiviteter knyttet til Nord universitets fasilitering og evaluering av tiltakene:

Periode	Aktivitet	Prinsipper i fokus
April 2020	Digitalt felles oppstartsmøte med fasilitatorene i kommunene	Etablere felles forståelse av tiltaket og de overordnede målsetningene for kommunen Fokus på de kommunale prosjektlederens rolle
Mai-juni 2020	Fysiske møter i kommunene. Kartlegging av lokale behov med folkehelsekoordinator. Møte med lokale styrings/prosjektgrupper og administrativ og/eller politisk ledelse.	Etablere felles forståelse av tiltaket og de overordnede målsetningene for ungdomsklubbene
September 2020	Allmøter (3) med ungdommene på hvert ungdomstrinn	Få ungdommens beskrivelse av ønskene for klubbene. Konkretisere ungdommenes målsetninger for klubben.
Desember 2020- mars 2022	Totalt 7 veiledningstimer på Teams for fasilitatorgruppen (1.5t)	Status i klubbene, presentasjon av lokale problemstillinger og arbeid med tilsendte spørsmål fra Nord universitet. Eksempel på spørsmål: <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan sikre involvering av ungdommen i utvikling av klubben? - Hvordan tilrettelegge for kontinuitet i driften av klubbtilbudet? - Hvilken rolle har man som «voksen» tilknyttet ungdomsklubben?
Mai-juni 2021	Fokusgrupper (6) med ungdommene. To grupper knyttet til hver klubb	Erfaringer, eierskap til klubben, involvering i utvikling og drift, tanker om klubben fremover (+ fritidstilbud i en pandemitid)
November 21	Digital fokusgruppe med fasilitatorer	Organisasjonslæring og ansvarlighet knyttet til drift og videreutvikling
Mai 22/november 22	Fokusgrupper (3) med ungdommer som sitter i klubbstyret. Lokal fasilitator som bisitter/observatør	Kompetansebygging og organisasjonslæring
Desember 22	Sluttrapport	Beskrivelse av tiltaket og erfaringene med metodikken

Evaluering av prosjektet

Her vil vi først beskrive datagrunnlaget for evalueringen og deretter presenteres en summative evaluering av resultatene. Resultatene beskriver erfaringer fra oppstart og drift av de tre ungdomsklubbene fra perspektivet til ungdommene og lokale fasilitatorer.

Summativ evaluering

Det skiller ofte mellom arbeidsmetode og evalueringsmetode. Basert på valgt arbeidsmetodikk har datainnsamlingen i prosjektet hatt et todelt formål: Som underveis evaluering bruk for videreutvikling av tiltaket og som grunnlag for sluttrapporten som vurderer erfaringene fra tiltaket. Slik sett ser en mange likheter mellom det som omtales som aksjonslæring/-forskning (Tiller 2006) og programevaluering. Programevalueringer samler systematisk informasjon om aktiviteter, karakteristika og resulterer for å vurdere programmets effekt og utviklingspotensialer (Patton, 2015). I programevalueringer kan informasjonsinnhenting også ha som siktemål å beskrive hvilke verdier programmet har generert (Sverdrup, 2014).

Vår evaluering har hatt til hensikt å vinne kunnskap om målsetningene for prosjektet fra dem som har vært direkte involvert; ungdommene, kommunale prosjektledere, voksenkontakter på klubbene og våre egne erfaringer som eksterne fasilitatorer. I følge Greene (1994 s. 533) vil vår tilnærming kunne plasseres innenfor den fortolkende evalueringstradisjonen ved å søke kontekstualisert kunnskap gjennom erfaringene fra de berørte partene. Hensikten med denne evaluering er ikke kun å få fram erfaringene, men også identifisere modellens styrker, svakheter og utviklingspotensial. Evalueringen kan på denne måten betegnes som en summativ evaluering (Halvorsen & Madsen, 2013).

Datagrunnlag

Det er benyttet ulike innspills- og evalueringsmetoder i arbeidet med tiltaket:

Allmøter med ungdommene

Disse allmøtene ble gjennomført tidlig i arbeidsprosessen ved at hele ungdomstrinnet ble invitert til en times samtale på skolen hvor tema var ønsker og målsetninger for ungdomsklubbene med utgangspunkt i følgende åpne spørsmål: - Hvilke ønsker har dere for ungdomsklubben? Her fikk alle gjennom «å ta runden» svare på hvilke ønsker de hadde for klubbene. Allmøtene ble gjennomført i skoletiden. Det ble også foretatt en oppsummerende runde hvor det som kom frem på møte ble konkretisert og videreført til de andre kommunale aktørene i prosjektet.

Fokusgruppeintervjuer med alle ungdommene

Disse ble gjennomført etter om lag ett års drift. Hensikten med fokusgruppene var å få ungdommenes erfaringer med klubbene og behov for videreutvikling av tilbudet. Etter fokusgruppeintervjuene ble det foretatt en summativ oppsummering for hver klubb som også ble formidlet til de andre kommunale deltakerne prosjektet.

Fokusgruppeintervju med de kommunale prosjektdeltakerne (fasilitatorene)

Her var hovedtema fasilitator- og voksenrollen i ungdomsklubben og erfaringer med bruk av metodikken i prosjektet. Fokus var på styrearbeidet, behov for støtte og hvordan ivareta videre drift. Her var de voksne styrerepresentantene også invitert, men det var bare i to av styrene hvor representanten var med.

Alle intervjuene ble transkribert. Sammen med notater og møtereferater fra møtepunktene med deltakere fra prosjektet utgjør dette datamateriale som denne delen av rapporten bygger på.

I og med at vi har vært tett involvert i selve prosjektet har vi valgt å beskrive våre anbefalinger til kommunen i denne evalueringen som de eksterne fasilitatorenes refleksjoner, inndelt i to tema: Etablere ungdomsstyrt ungdomsklubb og utprøving av modellen Empowerment evaluering.

I forbindelse med behovet for intervju av prosjektdeltakerne før, underveis og i slutten av prosjektperioden ble prosjektet meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD) med referansenr. 643680. NSD er Nord universitets personvernombud for forskning. Alle som har deltatt i intervjuer har mottatt muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet. For ungdommer under 15 år har foresatte også signert samtykkeskjema. Ingen personopplysninger utenom signatur og lydopptak av stemme er behandlet i prosjektet. Personopplysningene er behandlet i tråd med interne retningslinjer for behandling og oppbevaring av forskningsdata ved Nord universitet.

Erfaringer fra oppstart og drift, og muligheter for videreføring av klubbene.

Målet for kommunen var at ungdommene på ungdomstrinnet tilknyttet tre skoler skulle få mulighet til å etablere sine egne ungdomsklubber. Den langsiktige målsettingen var at tiltaket skulle kunne drives etter prosjektperiodens slutt.

Et sentralt spørsmål i dette prosjektet er om målgruppen (ungdommene) tar eierforhold til prosjektet. Kommunen har som uttalt målsetning at ungdomsklubbtilbud på sikt skal være

selvdrevet. Kommunen ønsker også gjennom dette å bidra til en langsiktig styrking av kommunenes arbeid med å fremme ungdommens helse og livskvalitet.

I denne delen av evalueringen har vi valgt å sette fokus på følgende spørsmål:

- Har kommunens målsetting med etablering av ungdomsklubb forankring i målgruppens opplevde behov og ønsker for et slikt tilbud?
- Hvilket innhold har klubbene?
- Hvordan har virksomheten blitt organisert?

Ungdommens og kommunens oppfatning av målsettingen for tiltaket.

I utviklingen av prosjektplaner for deltakelse i Program for folkehelsearbeid i Trøndelag utarbeidet begge kommunene egne målsettinger for tiltaket (beskrevet tidligere i rapporten). Selv om ordlyden i kommunenes hovedmålsettinger er noe ulikt formulert, er intensjonene like. Gjennom etablering av ungdomsklubber ønsket kommunen at tiltaket skulle fremme ungdoms livskvalitet, forebygge psykisk uhelse og rusbruk, samt bidra til økt inkludering.

På de tre ungdomsskolene traff vi de ungdommene som gikk på ungdomstrinnet. Møtene var organisert i samarbeid mellom folkehelsekoordinator og lokal skoleledelse, og gjennomført som allmøter. Møtene varte en skoletime. Flesteparten av ungdommene var til stede, og vi fikk snakket med dem i samlet gruppe. Tema for samtalene var deres ønsker for en ungdomsklubb og hvilken målsetting det skulle være med et slikt tilbud.

Blant ungdommene var det relativ lik oppfatning i alle de tre gruppene knyttet til deres ønsker for sine ungdomsklubber. Kort oppsummert var deres ønske: Et sted å være sammen med andre ungdommer.

Å henge med andre ungdommer

På spørsmålet hva ønsker dere med en ungdomsklubb svaret ungdommene *“et sted å henge sammen med andre”*. Går man litt bak dette ønsket, er ungdommen tydelig på hva som ligger i *“å henge sammen med andre”*. For det første trakk de frem det man kan kalle det sosiale og uformelle aspektet, slik en ungdom forklarte det *“det å være sammen på en annen måte enn ellers”* Både på skolen og i de fritidsaktivitetene de var med på, var det andre som bestemte innholdet. Tilbudene var organisert av voksne og hadde en tydelig målsetting og avgrensning for aktiviteten. Både skole og organiserte fritidsaktiviteter ble oppfattet som styrte aktiviteter der hensikten med aktiviteten har forrang foran det sosiale aspekt ved å være sammen. Det var dette poenget ungdommen formidlet. De ønsket en møteplass der det uformelle sosiale samværet hadde forrang. Dette kunne være å prate, finne på ting sammen med andre, være sammen med venner- rett og slett et sted der alle kunne inkluderes uansett interesser. Ungdommene brukte ord og uttrykk som *“vi har behov for å*

kunne leke oss” eller “det er jo fint å bare være sammen da- uten mål og mening» og «bare det å være sammen- det er jo viktig det også”.

Ser en på kommunens målsetting og ungdommens uttalte mål med en ungdomsklubb er det mange fellestrekk og en felles forståelse for behovet for en ungdomsklubb. Felles for disse tre ungdomsklubbene er at de representerer relativt små ungdomskull innenfor et geografisk område. Det er “små” distriktskommuner hvor det organisert fritidstilbudet begrenset, og hvor de fleste aktiviteter er knyttet opp mot idrett. Det er få eller ingen naturlige møteplasser hvor ungdom samles. I tillegg dekker to av ungdomsklubbene relativt store geografiske områder. Det som er spesielt i dette er at både ungdommene selv og kommunen har felles forståelse for hvor viktig det sosiale aspektet ved ungdommens utvikling og trivsel er. Det å kunne møtes å være sammen med andre innenfor samme aldergruppe er viktig spesielt i ungdomsårene hvor en orienter mot et selvstendig voksenliv og skal selv finne ut hvem en ønsker å bli.

Ungdommene i disse tre ungdomsklubbene står også ovenfor den situasjonen at de i relativ tidlig alder må flytte fra hjemstedet for å gå på videregående skole. Det å etablere en arena for sosial vekst og utvikling blant andre ungdommer blir spesielt viktig for disse ungdommene. Å styrke sin sosiale kompetanse og nettverk gjennom sosiale møteplasser kom også tydelig frem når ungdommen beskrev ønsket for ungdomsklubben sin. Et eksempel på dette er *“Å kunne snakke med andre som du kanskje ikke henger med på skolen eller aktiviteter ellers”.*

Et sentralt element for ungdommene var inkludering. Eksempler på dette er utsagn som *“Er du ikke interessert i idrett så har du ikke noe. Det er ikke greit det heller, for da har du jo ingen å være sammen med på fritiden”.* Ungdommene var opptatt av at ungdomsklubben skulle være et sted for alle og beskrev ønske for stedet slik *“Et sted å være hvor ingen behøvde å føle seg utenfor, hvor alle er inkludert”, “Å ha et sted der vi bestemmer innholdet sammen”, “Et sted der vi kan treffes og bare være sammen”.* Slike utsagn kan indikere at ungdommen er bevisst på nødvendigheten av slike arenaer for i å ivareta styrke sitt sosiale nettverk. Når ungdom snakker om inkludering, omhandler dette også at klubben må være en arena der familiens økonomi ikke skal være et hinder for å delta.

Vår egen plass

Første gang vi møtte ungdommene var de tre ungdomsklubbene på forskjellige ståsted etableringsprosessen. Ungdomsklubben i Nordli var allerede i gang med driften, og hadde fått tildelt et eget lokale. Ungdommene var fornøyde med å ha fått tilgang på eget lokale og beskrev dette som viktig for driften av ungdomsklubben.

I Sørli hadde ungdommene fått lovnad om eget lokale i tilknytning til et samfunnshus, men det måtte pusses litt opp først. De var usikre på hvor langt denne prosessen hadde kommet og det var uklart

om hvem som hadde ansvaret og om ungdommene hadde noe rolle i dette arbeidet. Derfor ble det en midlertidig løsning for ungdomsklubben i Sørli å ta i bruk skolen som en midlertidig arena for ungdomsklubbvirksomheten. Ungdommene var imidlertid tydelige på at de ønsket seg et eget sted.

På Leka hadde de ikke fått tilgang til eget lokale. Av den grunn hadde de heller ikke kommet skikkelig i gang med planleggingsprosessen. Ungdommene på Leka tok selv initiativ mens vi var der til å skrive et brev til ordføreren med ønske om å få en plass å være. Dette brevet hadde elevene fortsatt ikke fått svar på da vi snakket med dem ett år etter. Ved besøk høsten 2022 hadde de fått midlertidig tilholdssted og lovnad om permanente lokaler.

Felles for alle tre ungdomsklubbene var et ønske om et fast sted som utgangspunkt for aktiviteten. Ved siste besøk (høsten 2022) var situasjonen uendret.

I Nordli hadde de fremdeles det samme lokale som ved etablering, ungdommens vurderinger var at lokalet passet bra.

I Sørli var skolen fremdeles arenaen ungdomsklubben hadde. Til tross for både tilgang på penger og rom i samfunnshuset hadde man ennå etter to år ikke klart å ferdigstille eller kommet frem til en avtale om drift i lokalene som var lovet. Det var ingen kontakt mellom styret i ungdomsklubben og ansvarlig for stedet der ungdomsklubben var tiltenkt lokaler.

Ved besøk nr. to på Leka, omtrent etter et år hadde ungdomsklubben fremdeles ikke fast tilholdssted, og heller ikke noe svar fra ordføreren. Dette påvirket driften en del, aktiviteter var blitt avlyst og en måtte basere seg på avtaler og ungdomsklubb fra gang til gang. Ved siste besøk på Leka hadde man fra høsten 2022 fått tilgang på et midlertidig lokale i påvente av ferdigstilling av et annet lokale hvor de hadde faste dager for ungdomsklubb to ganger i måneden.

Innholdet i ungdomsklubben

Ved første møte med ungdommene kom det frem mange ønsker om hvilke aktiviteter ungdommene ønsket skulle være tilgjengelig i klubben. Ønskene var mange, alt fra muligheten til å mekke på mopeden, dataspill, biljardbord, storskjerm osv.

Ved andre besøk var ikke utstyr lengre et sentralt tema. Ungdommen hadde da mer fokus på de sosiale aktivitetene som det å snakke sammen, "leke", spille brettspill eller kort. Men, også dette med å ha temakvelder som Halloween, juleball eller 90-tallsparty var populære aktiviteter. Enkelte kvelder blir fremhevet som spesielt morsomme eller vellykkede, men det sentrale i budskapet fra ungdommen er ikke behov for styrt aktivitet, men et sted der en kan "henge" sammen med andre og gjøre det en har lyst til. Et vanlig utsagn fra ungdommene var *"Det er fint å bare treffes og henge sammen"*, *«Vi finner på noe, vi trenger ikke å planlegge alt på forhånd"*. Et annet argument for å ikke

planlegge alt var at dette kunne redusere interessen. *“Det er ikke alle som er interesserte i det samme. Blir det ikke mulighet til å gjøre noe annet enn det som er planlagt er det ikke sikkert at jeg for eksempel gidder å komme på den kvelden”*.

Det er fremkommer tydelig at det ikke er tilgangen til aktiviteter som krever dyre innkjøp som er viktig for deltagelse i ungdomsklubben. Alle tre ungdomskubbene har tilgang til noe utstyr, men for det meste dreier det seg om enkelt utstyr som ikke krever store investeringer. Når en ser totalt sett på innholdet klubben er dette i hovedsak blitt til basert på ungdommens behov et sted å være sammen.

Imidlertid skiller et punkt seg ut som viktig for ungdommene, matservering. For klubben i Sørli var dette også et nødvendig element da klubbkveldene ble arrangert rett etter skoletid. Mat ble av ungdommene beskrevet en sentral del av ungdomsklubben og også som et samlende element. Det ble understreket at det var viktig at maten var gratis, og de gjerne kunne lage maten selv som en sosial aktivitet.

Organisering av klubbene

De tre klubbene har hatt ulike organiseringsformer; Klubbstyremodell, elevrådsmodell og flat struktur. Felles for alle tre klubbene er at det ikke opereres med noe medlemskap, alle elever knyttet til ungdomsskoletrinnet er målgruppen. Skolene har også vært en sentral arena både for organisering, informasjonsutveksling og arbeidet med klubbene.

Klubbstyremodellen

Klubben i Nordli har siden oppstart hatt et eget styret valgt på skolen blant elever i målgruppa. I tillegg har det vært to voksenpersoner med i styret. Klubbstyret har ansvaret for å planlegge og gjennomføre ungdomsklubbaktivitetene. Det avholdes faste styremøter på Teams før hver klubbkveld. Forslag til aktiviteter mottar klubben gjennom forslagskasse eller gjennom diskusjoner på klubbkveldene blant dem som er til stede. På denne måten er alle medlemmene med på å påvirke innholdet i klubben, og får tildelt sitt ansvarsområde på aktiviteter der det er aktuelt.

Denne klubben er den klubben som har valgt en organisasjonsmodell som ligger nærmest opp mot en vanlig måte å organisere ungdomsklubber på ellers i landet.

Elevrådsmodellen

I Sørli ungdomsklubb utgjør elever knyttet til elevrådet på skolen som tilhører målgruppa (8 – 10 klassetrinn) styret. Klubbstyret tar ansvar for å fordele oppgavene på familier som har elever på ungdomstrinnet. Her har to familier av gangen ansvar for klubbkveldene, dette gjelder alt fra aktiviteter til mat. Hvis det ikke passer en av familiene, har de selv ansvar for å bytte. Alle de som er til stede har ansvar for å rydde opp og bidra til at aktivitetene blir gjennomført. Dette er ikke

gjennomplanlagte klubbkvelder, og det har vært rom for at ungdommene selv tar initiativ for spontane aktiviteter.

Flat struktur modellen

Ungdomsklubben på Leka valgte i starten en flat struktur. De hadde en fast voksenkontakt som ble lønnet av prosjektmidlene for å bistå ungdommene med etablering av ungdomsklubben. Som tidligere nevnt hadde ikke denne ungdomsklubben et fast tilholdssted før høsten 2022 og klubbaktivitetene ble avtalt fra gang til gang via en Messenger- gruppe.

Fra våren 2022 har de endret dette noe og har gitt de elever som ønsker å ta ansvar for aktiviteten i oppgave å utgjøre et slags styret. Det er omtrent 1/3 del av målgruppen som utgjør styret. Det er litt uklart hvordan disse samhandler, men de har ansvaret for å komme opp med forslag til aktiviteter på klubbkveldene som er annen hver fredag, sørge for å holde orden på klubbens utstyr og at lokalet er ryddet etter bruk.

Alle klubbene har tilbud om klubbkveld to ganger i måneden. Organisasjonsform har lite å si på oppmøte. Det rapporteres og være tilfredsstillende for alle tre klubber, men er nok størst for den klubben som har aktivitet rett etter skoletid.

Vi har ingen indikasjon at valg organisasjonsform er med på å påvirke ungdommens tilfredshet og bruk av tilbudet. Alle ungdommene som var med på fokusgruppeintervjuer (2 møtepunkt) beskrev tilfredshet med tilbudet og hadde benyttet dette flere ganger. Særlig viktig var tilbudet for de av ungdommene som ikke var med på annen aktivitet.

Prosjektfasilitatorenes refleksjoner vedrørende behov for tiltak for å sikre varig drift

Det store spørsmålet er om dette prosjektet har kommet så langt at en har etablert en driftsform for de tre ungdomsklubbene som sikrer videre drift etter prøveperioden. Som eksterne prosjektfasilitatorer har vi i denne delen valgt å se på fire forhold: kontinuitet, sted og organisering og kommunens rolle i videre drift.

Kontinuitet

Det er umiddelbart en stor utfordring å drifte en ungdomsklubb ene og alene tuftet på ungdommens engasjement. Den største utfordringen er at 1/3 av målgruppen erstattes hvert år. Da vil 1/3 av brukergruppe forsvinne ut av kommunen for å gå på videregående skole i andre deler av fylket. Denne gruppen vil erstattes med elever som kommer fra mellomtrinnet. Slik sett er målgruppen for tiltaket selvrekruiterende.

Skolen fremdeles ha en sentral plass i forhold til videre drift av ungdomsklubbene, både når det gjelder valg av styrer og ikke minst som en informasjonskanal vedrørende aktiviteter til målgruppen og deres foresatte. Dette gjelder uavhengig valgt organisering for de tre ungdomsklubbene.

Ungdommene selv har funnet ut at det er viktig å ha representanter som har ansvar fra alle aktuelle klassetrinn. Like viktig som å ha representanter fra alle klassetrinn er at noen av ungdommene bli kontinuitetsbærere i den form at de sitter lengere enn et skoleår i styret. Dette for å bringe erfaringene fra driften videre inn i et nytt styre.

Sted

Både fra ungdommens og kommunens side ser det ut til å være et sentralt at klubbaktivitetene foregår ut fra samme base og at ungdommen har et konkret sted som de betrakter som sitt sted når det er ungdomsklubb.

For den klubben som har hatt et fast sted under hele prosjektperioden ser dette ut til å være en av faktorene som har vært avgjørende for at de har klart å holde driften kontinuering i gang under hele prosjektperioden. Begge de to andre klubbene har følt at de har drevet på noe vilkårlig drift og arbeidet har vært preget av at de ikke har hatt et permanent sted som de betrakter som sitt. Vi tror det er avgjort viktig, hvis en skal lykkes med permanent drift, at ungdommene føler at de har tilknytning til et fysisk sted betrakter som sitt utenfor skolen. Det bør heller ikke utelukkende være et lokale de deler med mange andre, og de bør også ha mulighet til å sette sitt eget preg på lokalet.

Organisering

Stedet i seg selv vil virke kontinuitetsbærere ved at ungdommen får et eierforhold, det vil kunne representere noe som opplevdes som deres arena og kan etter hvert utvikle seg som kulturbærende samlingspunkt for ungdomsmiljøet i kommunen. Likeledes er det viktig og ivareta at beliggenheten og lokalene ivaretar kravet til universell utforming slik at ingen ungdommer blir utestengt pga. funksjonsnedsettelse.

Som tidligere beskrevet har de tre ungdomsklubbene valgt ulike former for organisering av driften, under følger våre vurderinger av styrker og svakheter ved de valgte organisasjonsformer:

Klubbstyremodellen

Klubben i Nordli velger et klubbstyret på skolen og har en til to voksenkontakter som sitter i styret sammen med ungdommene. Hvordan en velger slike voksenkontakter er for oss litt uklart. De voksenkontaktene som har sittet der har blitt vervet i forbindelse med prosjektet. Disse har gjort en god jobb både med ansvarliggjøring av ungdommen for driften og planleggingen av ungdomsklubben. Hvordan rekruttering av voksne i et ungdomsklubbstyret skal ivaretas etter prosjektperioden er over må en eventuelt finne en god løsning på.

De voksne i denne klubben har fungert som aktive fasilitatorer for ungdommene, og på denne måten også overført noe av selve metodikken empowerment evaluering i prosjektet. Det er også denne ungdomsklubben som de har kommet lengst med å la klubben bli en klubb av og for ungdom. Noe av suksess kriteriene her har nok etter vår vurdering vært at voksenkontakten i dette styret har vært aktiv og dedikert til oppgaven og fulgt prosjektet i kommunen gjennom hele prosessen. De kom også tidlig i gang og fikk raskt tilgang til egnede lokaler. For å lykkes videre med denne modellen er en helt avhengig av voksne som kjenner sin rolle og i større grad opptre som fasilitator en ansvarlig for driften.

[Elevråds modellen](#)

Denne organisasjonsmodellen valgt i Sørli krever større medvirkning fra skolens side i og med at en del av ansvaret for driften av ungdomsklubben er lagt til elevrådet, der de fordeler ansvaret videre ut til andre ungdommer og deres foresatte. Ordningens styrke er at den bidrar både til kontinuitet og sikrer driften. Utfordringen med denne ordningen er at det ikke nødvendigvis er slik at ungdommen får og tar ansvaret for driften, i og med at det er familiene som er satt opp som har ansvaret. Organiseringen fordrer også et tett samarbeid med skolen og at skolen bistår elevene i elevrådet i å få et eierforhold til driften av ungdomsklubben. En slik organisering kan bli opplevd som at den er en del av skolens virksomhet og ikke er en ungdomsklubb drevet av og for ungdommen.

[Flat struktur modell](#)

Ungdomsklubben på Leka har i stor grad blitt drevet og ledet av en egen kontaktperson fra kommunen. Kontaktpersonen har hatt et tydelig fokus på å fremme og støtte ungdommenes eget initiativ. Selv om ungdommen i starten viste stort engasjement for å ta ansvar og finne egnet plass for aktivitetene klarte ikke kommunen og imøtekomme ungdommen på en tilfredsstillende måte. Dette førte til en driftsform der løsningen ble fra gang til gang, og uten å få til kontinuitet i driften med faste møtepunkter. Dette har nok vært en medvirkende faktor på at tiltaket så langt ikke har funnet en fast driftsform.

Etter sommeren 2022 har de fått et midlertidig tilholdssted og har arrangert ungdomsklubb annenhver fredagskveld. Dette opplever ungdommen selv som meget positivt og rapporterer om godt oppmøte. De tar selv ansvar for aktiviteter og mener selv de nå har et brukbart tilbud som det går an å bygge videre på. Styret utgjør nesten halvparten av ungdommene og består av alle de som selv ønsket å være i styret. De har en relativ flat struktur. Slik vi forsto det var det den kommunale kontakten som hadde ansvar for å finne vokse som kunne være til stede under ungdomskveldene, men de hadde ikke noe spesielt ansvar for driften og innholdet i klubben ut over å være tilstede og tilgjengelige ved behov.

Denne ungdomsklubben har lagt an til en bred involvering av flest mulig elever når det gjelder innhold i ungdomsklubben. Det har nok vært krevende for den voksne kontaktperson å finne sin rolle, men når ungdommen først fikk et sted kan det virke som om de på eget initiativ fyller kveldene med det som for dem er meningsfylte aktiviteter og samvær.

Felles for alle ungdomskubbene er at styremøtene og kontakten mellom styrene og de voksne i all hovedsak skjer på digitale plattformer. Dette gjelder også informasjon til målgruppa om ungdomsklubbkvelder, men i tillegg henges det fremdeles opp beskjeder på oppslagstavler på skolen.

Vår vurdering er at det er avgjort en fordel å ha et styre der ungdommen er i flertall, samtidig som det er viktig at det ikke blir slik at styret er de som skal stå for all klubbaktivitet, men at aktivitet skapes i selve møte på ungdomsklubben mellom deltakerne der og da. Like viktig er det at alle ungdommene aktivt blir dratt med på utviklingen av ungdomsklubben og er aktiv deltakende når en foreslår spesielle temakvelder eller aktiviteter. Å få mobilisert engasjerte ungdommer til styret ser ut til å ha en positiv effekt for å lykkes med driften av tilbudet. At elever som er aktive også i et styre er med på å gi ungdommen selv et ansvar for oppfølgingen av klubbvirksomheten.

Organisering

Som tidligere beskrevet ser vi ikke noen sammenheng mellom organisasjonsform, oppmøte og ungdommens bruk av ungdomsklubben. Her er det andre faktorer som spiller inn. At klubbaktivitetene blir lagt på et tidspunkt der det ikke finnes andre organiserte aktiviteter og at det er en praktisk ordning i forhold til og komme seg til og fra ser ut til å være de viktigste.

Det er nok en forskjell på hvor styrt aktivitetstilbudet er på de ulike kveldene. Sett ut fra ønske til ungdommen er det kanskje ikke behov for detaljert planlegging av aktivitet. Deres behov er først og fremst å ha mulighet til å treffes utenom skole og organisert aktivitet. Samtidig kan det se ut som at når de planlegger noe spesielt og felles som alle skal være med på ser dette ut til å være med på å gi ungdomsklubben større status og anerkjennelse, samt styrke samholdet i ungdomsgruppen.

All den tid det hvert år vil foregå en utskifting av målgruppen må en kontinuerlig sørge for å få tak i de ønsker og behov som er til stede blant målgruppen. Styrets primære funksjon vil i større grad være å tilrettelegge for at dette skjer, fremfor å stå ansvarlige for å gjennomføre og planlegge aktivitetstilbudet i ungdomsklubben.

Uansett organisasjonsform trenger ungdommen støtte i organiseringen av ungdomsfritidsklubben. De som satt i styrene/ledelsen av klubbene var veldig tydelige på dette. Den støtten ungdommene selv beskrev som nødvendig var knyttet til økonomi, tilgjengelige voksne på klubbkveldene og hjelp til å organisere styrearbeidet.

Frem til nå har det vært et økonomisk handlingsrom i de tre klubbene, gjennom at det har vært avsatt driftsmidler til klubbene. Dette økonomiske handlingsrommet har bidratt til at det har vært mulig å foreta noen investeringer, ha matservering osv. Ingen av ungdommene vi snakket med beskrev at de hadde noe ansvar for økonomien rundt tilbudet, men var klar på at dette måtte de ha hjelp til hvis dette skulle bli en del av virksomheten videre.

På alle tre ungdomsklubben var det voksne til stede på kveldene. Dette var en ordning som ungdommene betraktet som god. De voksnes rolle under kveldene ble først og fremst beskrevet som et sikkerhetsnett hvis det skulle oppstå situasjoner som ungdommene selv ikke klarte å løse. Men ungdommen er tydelig på at det ikke er de voksne som skal styre. Følgende to utsagn understøtter dette: *“Det er greit å ha voksne der, bare de ikke bryr seg før de blir spurt. Vi klarer mye selv vi”* og *“De voksnes rolle er å gi oss hjelp når vi lurer på noe, ellers kan de sitte å drikke kaffe på kjøkkenet”*.

Voksenkontaktene (de lokale fasilitatorene) har et klart ansvar i klubben for å myndiggjøre ungdommen. Ut fra samtaler med prosjektmedarbeiderne ser vi tydelig at ungdommene blir mer aktive og tar et større ansvar når den voksne inntar en fasilitator/mentor rolle ved å utfordre og støtter ungdommene i selv å ta ansvar. Flere ungdommer påpekte at det å ta ansvar for å planlegge og gjennomføre ungdomsklubbaktivitet var en ny erfaring. Deres tidligere erfaringer med aktivitet var at de kom til “dekket bord” der alt var planlagt og gjort klart og det de måtte bidra med var å gjøre det de fikk beskjed om. Som en ungdom så treffene sa det *“Vi trenger å lære oss dette med organisering, vi er jo vant til å få alt servert på et gullfat. Sånn blir det ikke hele livet, så det er greit å få mulighet til å ta ansvar”*.

Å innta en fasilitator-/mentorrolle er nok også en ukjent rolle for mange voksne. Derfor er det viktig at de voksne som er med i driften av ungdomsklubben er bevist på at klubben skal drives på ungdommenes egne prinsipper; ved å styres, drives og evalueres av og for ungdommene. For videre drift er det viktig at dette poenget tas opp og drøftes med nye voksenkontakter som skal bidra i klubbene. Erfaringene i fra de møtene vi har hatt med prosjektgruppene i kommunene er at dette er et tema der bevisstheten rundt voksenrollen er utviklet i form av felles refleksjoner i prosjektgruppene.

Kommunens rolle i videre drift

Initiativet til prosjektene er kommet fra kommunene selv. Fra begge kommunenes side har vi forstått at det er et ønske om at virksomheten skal fortsette etter prosjektperioden. Det er imidlertid noen utfordringer knyttet til videre drift etter prosjektperioden det må finnes en løsning for.

Sikring av drift (koordinatorrolle)

Slik som det har vært frem til nå har skolen vært det sentrale bindeleddet mellom prosjektet og ungdommene. Det er med et unntak kun samarbeid med en annen virksomhet og det er i forhold til lokale, hvor den ene ungdomsklubben har fått tilholdssted i et hus drevet av menigheten i en del av kommunen. Det er uklart for oss det i prosjektperioden er brukt midler til husleie.

Ellers er tilknyttingen til kommunen at alle ungdomskubbene er en del av folkehelseprosjektet. Slik sett står det ingen ansvarlig organisasjon til å ta over driften eller støtte ungdommene i driften etter prosjektperioden i noen av ungdomskubbene. Ønsker kommunene videre drift av ungdomskubbene må de ta på seg en koordinerende rolle for å forankre ungdomsklubarbeidet i sin virksomhet. Det vil være sentralt at dette er en *koordinerende rolle* og ikke en styrende rolle. Driften av ungdomskubbene kan i stor grad overlates til ungdommene om kommunene sørger for tilstrekkelige rammer og støtte.

Slik vi vurderer det er ingen ting i veien for at klubbene kan drives etter samme mønster som i dag, men det fordrer at noen (en bestemt person) i kommunen får en koordinatorrolle for å sikre driften, og ikke minst bidra til opplæring og oppfølging av de voksne som er med i driften. Koordinatorens rolle vil være å bidra at styret blir valgt og at en kommer i gang med arbeidet. I et folkehelseperspektiv og sett i forhold til dette tiltaket vil det vær naturlig og legge en slik koordinatorrolle innenfor kultursektoren. Dette for å gi et signal om at dette ikke er et tilbud til ungdom i et helseperspektiv, eller i som et ledd av skolens virksomhet, men som et fritidstilbud fom ungdom i kommunen.

Ut fra de tre ulike organisasjonsmodellene som er valgt anbefaler vi, uavhengig organisasjonsform, at styrene får et klart ansvar for driften av ungdomsklubben og at ungdommen blir tatt med og ansvarliggjort for alle deler av virksomheten. Styret kan for eksempel bestå av 1-2 voksne og minst to ungdommer fra hvert klassetrinn. Det er viktig at den voksne i styret har en klar mentorrolle for resten av styret i ungdomsklubben.

Et fast tilholdssted "Vår egen plass"

Et fast sted å være er viktig. Stedet bør om mulig ikke være på skolen, men en annen arena som ungdommen opplever som sitt eget. Et møtested som gjerne kan benyttes av andre, men hvor klubben har sine ting og har prioritet på bruk fremfor annen virksomhet når det er klubbaktivitet.

Stedet må ha en viss størrelse slik at flere aktiviteter kan foregå samtidig, som for eksempel brettspill, data/tv spill, bordtennis osv. ut fra hva som er tilgjengelig på stedet eller ungdommen har kjøpt inn. Det må være også tilgang til kjøkken samt at det finnes et rom der de voksne kan trekke seg tilbake. Videre bør lokalet være universelt utformet slik at alle kan delta.

Foreldremobilisering

Kommunen må bistå vedrørende foreldremobilisering. Her kan skolen være et naturlig kontaktledd mellom ungdomsklubbens aktivitetstilbud og behovet for voksne støttepersoner. Dette kan for eksempel skje ved at koordinatoren deltar på et foreldremøte sent på våren for å informere om tilbudet og få tak i frivillige som kan hjelpe til på klubbkveldene. Koordinatoren vil også ha en viktig rolle i og være samtalepartner både for styrene generelt og for foreldrene som deltar i aktiviteter knyttet til driften spesielt. Et alternativ til foreldre kan være at frivillige organisasjoner kan inviteres til samarbeid fra kommunenes side for å sikre kontinuitet i voksenoppfølgingen.

Driftsmidler

Skal en ivareta intensjonen om et inkluderende tiltak uavhengig av økonomi og sosiale forhold må klubbene få økonomiske midler som sikrer de drift og handlingsrom. De økonomiske rammene bør ivareta husleie og noen driftsmidler basert på den aktiviteten som foregår i ungdomsklubbene, samt dekke utgifter til servering.

Vi kan ikke angi noen summer for dette, men antar at det finnes erfaringstall fra driften så langt i prosjektperioden.

Dette utelukker imidlertid ikke at klubbene selv kan ta ansvar for å finne økonomisk støtte andre steder. Dette har klubbene i Nordli og Sørli allerede gjort ved å søke Gjensidigestiftelsen om midler. Disse midlene har inngått i driften av klubben.

I tillegg til driftsmidler påløper lønnsutgifter til den som får rollen som kommunal koordinator med mindre kommunen allerede har en eksisterende stilling med en stillingsinstruks hvor slike arbeidsoppgaver inngår. Vi vil anslå at arbeidsmengden tilsvarer mellom 5 og 10 % stillingsandel, men med noen ulik arbeidsbelastning i løpet av året.

Evaluering av modellens relevans for å øke lokal kompetanse i systematisk og kunnskapsbasert folkehelsearbeid

Utvikling av lokal kompetanse i kunnskapsbasert en uttalt målsetning både i det nasjonale program for folkehelsearbeid (Helsedirektoratet, 2019), i Program for folkehelsearbeid i Trøndelag gjennom Trøndelagsmodellen og i de to deltakende kommunene. Empowerment evaluering som arbeidsmetodikk vektlegger særlig målgruppens og lokal kunnskap i kombinasjon med forskningsbasert kunnskap. Denne delen beskriver erfaringen fra de som har hatt roller som lokale fasilitatorer, altså voksenroller, knyttet til etablering og drift av de tre lokale ungdomskubbene. Fokus er på hvilke forhold de har erfart som viktig for å lykkes. Sitatene er hentet fra digitalt fokusgruppeintervju gjennomført 22.11.2021 med de to lokale prosjektledere og tre andre voksne som ble engasjert i å støtte etablering og drift av ungdomskubbene.

Fasilitatorenes erfaringer

Følgende momenter fremkom som sentrale i fasilitatorenes erfaringer:

Politikere og administrasjon må med på laget

Knyttet til å lykkes med etablering og drift av lokale ungdomskubber trekker de lokale folkehelsekoordinatorene frem betydningen av å ha «*Politikere og administrasjon med på laget*» når nye tiltak settes i gang. Dette forklares med viktigheten av å ha en god forankring og en forprosess som ansvarliggjør og engasjerer de riktige personene i kommuneledelsen som «beskyttere» av tiltaket knyttet til å realisere eksempelvis lokaler og økonomi. Folkehelsekoordinatorene vurderer også lokalt eierskap til tiltaket i kommuneledelsen viktig for forlengelse av tiltaket etter avsluttet prosjektperiode.

Å få med de rette personene

«*Og så dette med å få med de rette personene, det tror jeg er viktigere enn at du har et lokale*»

Med «de rette personene» menes de voksenpersonene som skulle være nærmest ungdommene, og klubbstyrene i det daglige arbeidet. Dette var personer som forespurt/rekruttert basert på folkehelsekoordinatorens kjennskap til deres kompetanse og roller i lokalmiljøet og som i praksis bisto ungdommene i planlegging og evaluering av klubbkveldene.

Organisere sånn at det ikke er hugget i stein

Behovet for å evaluere underveis, og gjøre nødvendige justeringer, for å nå kubbenes målsetninger og målet om å tilrettelegges for ungdommenes eierskap ble trukket frem som særlig sentralt. For å lykkes i dette fremhever de betydningen av å ikke ha en «organiseringen som ikke er hugget i stein». Dette begrunnes med behovet for å ta ungdommenes medvirkning på alvor gjennom å evaluere fortløpende.

«At det ikke er rammet inn hvordan det skal gjøres...(…)… Den evalueringen som vi har holdt på med, er blitt opplært på nå, har vært kjempeviktig for oss. Å se at det går an å dra litt i bremsen og se; Hvordan ble dette her? Sånn at vi hele tiden er i en prosess, det tror jeg er viktig for oss. At det er lov å prøve og feile litt når det er et nytt tiltak som skal på banen»

Å tillatte og vektlegge å «prøve og feile» for å finne den arbeidsformen som passer til den enkelte ungdomsgruppen interesser og lokale forhold fremsto som en viktig faktor i tilretteleggingen for tilretteleggingen for å fremme ungdommenes engasjement og eierskap til de lokale klubbene.

Vi må passe oss for å ikke styre for mye

Å la ungdommene medvirke og lære av egen erfaring, oppfattet de som viktig. Dette kan imidlertid fremstå som en utfordring i det praktiske arbeidet, her eksemplifisert gjennom hva som kan være gode valg knyttet til organisering:

«Selv om jeg tenker at det hadde vært smart å ha hatt med foreldre, men så lenge ungdommene sier nei vi vil prøve å klare oss selv så... ja da må jeg lytte til det, hvis ikke så er det jo ikke medvirkning tenker jeg. Men så kan det hende at de ser underveis da at... at de også ser at det hadde vært smart likevel»

De oppfatter at deres rolle er å være tilretteleggere, men at deres rolle også er å hjelpe dem til å lære å selv ta styringen, noe som krever at de utviser tålmodighet i rollen som fasilitator:

«De er jo utrent på å finne på ting selv, altså på det at de har makt og myndighet og mulighet til å gjøre ting selv. Det tar lang tid før de bryter den altså, før de faktisk skjønner eller forstår hvordan de skal... at det faktisk er vi som kan bestemme...».

Ganske smart med interkommunalt samarbeid

På spørsmål om hvilke råd de ville gitt til andre kommuner som skal starte opp ungdomsklubb ville de anbefalt at den aktuelle kommunen å knytte seg til andre som jobber med de samme problemstillingene for å få et utenifra blick og gi hverandre gjensidig hjelp og støtte. Dette fremstår særlig viktig for disse to små kommunene i og med at de har få sparringpartnere lokalt. Å få til dette helt på eget initiativ ser de imidlertid på som utfordrende. De trenger en starthjelper som kan fasilitere samarbeid, slik som i dette prosjektet ved at de hadde felles digital veiledning i regi av et

eksternt fagmiljø. Når de har blitt kjent kunne de selv videreføre samarbeidet på tvers av kommunene slik folkehelsekoordinatorene forteller:

«Vi begynner å bli ganske samkjørt nå. Vi har hatt en del samtaler, og nå har vi møttes [digitalt] hver tirsdag i flere uker. I tillegg til alle de samtalene vi har hatt [i veiledningsgruppen], og ... jeg ser hvor knyttet vi er blitt til hverandre».

De hadde også planlagt og gjennomført et felles digitalt møte for alle de tre styrene for erfaringsutveksling, slik at ikke bare de som voksne, men også ungdommene kunne nye godt av den samarbeidende kommunen.

Aksjonsbasert ungdomsklubbutvikling gjennom felles refleksjon

De fikk også spørsmål om hvordan de ville beskrevet erfaringene med å jobbe med empowerment evaluering. De trekker da særlig frem muligheten til å kunne utvikle klubbene underveis gjennom felles refleksjoner i veiledningsgruppen. Som en av dem sa: *«Jeg tenker overskriften kan være aksjonsbasert ungdomsklubbutvikling».* Metodikken har gitt dem en systematikk i arbeidet og en arena for å arbeide med konkrete problemstillinger fra egen ungdomsklubb og sin egen rolle som fasilitator. En av dem forklarer dette slik:

«Det har gitt oss noen redskaper både for å reflektere og tenker underveis og å evaluere underveis på hvilke måter en kan gjøre det med ungdommene og med foreldrene osv. som en sikkert ikke hadde tenkt så mye over hvis ikke en hadde vært med på dette her prosjektet. Og så er det jo veldig artig å... både med klubben i samme kommunen og Leka kommune da, at en får høre... For det er jo så 3 forskjellige måter. Prosessene har jo vært parallelle, men samtidig så forskjellige».

Refleksjoner fra Nord universitet basert på rollen som ekstern prosjektfasilitator

Dette prosjektet har vært gjennomført som et lokalt utviklingsprosjekt i samarbeid mellom Fakultet for sykepleie og helsevitenskap, Nord universitet og to kommuner med like behov og utfordringer. Vår rolle har vært å sørge for at de lokale fasilitatorene har hatt mulighet til å arbeide systematisk med løpende evaluering underveis i tiltaket, samt bidra kunnskapsinnhenting fra tiltakenes målgrupper gjennom allmøter og fokusgrupper.

Vi har altså ikke hatt rollen som en tradisjonell evaluator, men fungert som en samarbeidspartner (eksterne fasilitatorer) utenifra som har tilrettelagt for at de lokale fasilitatorene. Målet har vært at de fikk mulighet til å kunne reflektere over aktuelle problemstillinger og selv finne mulige løsninger knyttet til etablering og drift av de lokale ungdomsklubbtildbudene.

Metodikken har etter vår oppfatning vært egnet for små kommuner da disse ofte ikke har muligheter til å implementere kunnskapsbasert folkehelseiltak utviklet for store kommuner. I tillegg har kommunene små fagmiljøer med få muligheter til faglig oppdatering. Å sette sammen kommuner og systematisk arbeide med fasilitering i to ledd har fungert godt. Å samarbeide digitalt har heller ikke bydd å utfordringer.

Valget av empowerment evaluering har fungert etter intensjonen knyttet til at dette er en praktisk og handlingsorientert tilnærming som bygger på fasilitering av målgruppeorienterte utviklingsprosesser med utgangspunkt i et forhåndsdefinert verdisett i lokale kontekster.

Styrken i modellen har vært at den systematisk anvender lokalkunnskap og prosessevaluering som en sentral del av tilnærmingen. Dette har fungert godt knyttet til prosjektets målsetninger. Det har delvis vært en utfordring å få stabilitet i oppmøtet i veiledningsgruppen med lokale fasilitatorer, noe som er viktig for å lykkes i å utnytte potensialet i grupperefleksjon. Å arbeide etter denne metodikken krever etter vår erfaring at lokale fasilitatorer har klare roller og tid avsatt for oppgaven, slik at igjen kan være gode fasilitatorer for ungdommens egen innsats i å skape seg lokale ungdomsklubber slik de selv ønsker dem.

En annen sentral erfaring er betydningen av å bygge på arenaer hvor målgruppen befinner seg i sitt dagligliv. I dette tilfellet var skolen fellesarena. De lokale skolene har bidratt med viktig tilrettelegging slik at andre aktører kan møte elevene i skoletiden. På denne måten var det mulig å få dialog med hele målgruppen for tiltaket samtidig.

Oppsummering

Slik vi ser det kan arbeidsmodellen overføres til andre målgrupper og tiltak i lokalt kommunal folkehelsearbeid. Arbeidsformens styrke er at den i seg selv er ikke rettet mot en spesifikk målgruppe eller arena. Metodikken er også dynamisk ved at den tar utgangspunkt i lokale behov og ressurser noe som kan øke sannsynligheten for lokalt eierskap til tiltakene hos målgruppen og etablere en kultur for systematisk og kunnskapsbasert folkehelsearbeid. Det er imidlertid et behov for noen som kan følge opp lokalt slik at prinsippene i metodikken kan implementeres i det lokale folkehelsearbeidet. Det bør også utvikles en forenklet versjon av metodikken som er bedre tilpasset norske forhold og kommuner.

Litteratur

- Askheim, O.P. Empowerment- ulike tilnæringer I Askheim, O.P. og Starrin, B. (Red.). *Empowerment i teori og praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk s. 21-33.
- Fetterman, D. M. (1994). Empowerment evaluation. *Evaluation practice*, 15(1), 1-15.
- Fetterman, D.M. (2020). *Empowerment Evaluation in the Digital Villages : Hewlett-Packard's 15 Million Race toward Social Justice*. Stanford, CA: Stanford UP, 2020. Web.
- Fetterman, D.M., Kaftarian, S.J. og Wandersman, A. (eds.).(2015). *Empowerment Evaluation. Knowledge and Tools for Self-Assessment, Capacity Building and Accountability* (2.ed.) Thousand Oaks: Sage.
- Fetterman, D., & Wandersman, A. (2007). Empowerment evaluation: Yesterday, today, and tomorrow. *American Journal of Evaluation*, 28(2), 179-198.
- Fetterman, D.M., Rodríguez-Campos, L. Wandersman, A., O`Sullivan, R. G. and Zukoski, L. (2018). An Introduction to Collaborative, Participatory, and Empowerment Evaluation Approaches I Fetterman, David M., Liliana Rodríguez-Campos, and Ann P. Zukoski. *Collaborative, Participatory, and Empowerment Evaluation : Stakeholder Involvement Approaches*. New York, New York: Guilford, pp. 1-9.
- Greene, J. C. (1994). Qualitative program evaluation: Practice and promise. I N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red), *Handbook of qualitative research* (pp. 530–544). Sage Publications, Inc.
- Halvorsen, A. & Madsen, E. L. (2013) Styring og læring gjennom evaluering I: A. Halvorsen, E. L. Madsen, & N. Lentoft (Red), *Evaluering – Tradisjoner Praksis Mangfold* Bergen: Fagbokforlaget. s 15-27.
- Helsedirektoratet. (2018, 12 april). [Program for folkehelsearbeid i kommunene.](#)
- Patton, M.Q. (2015). *Qualitative Research & Evaluation Methods* (4ed.). Thousand Oaks: SAGE
- Sverdrup, S. (2014). *Evaluering: Tilnæringer, modeller og eksempler*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tiller, T. (2006). Aksjonslæring. Forskende partnerskap i skolen. (2.utg.) Kristiansand: Høgskoleforlaget.
- Trøndelag fylkeskommune. (2022, 14.januar). [Program for folkehelsearbeid i Trøndelag 2017-2023.](#)
- Wandersman, A., Keener, D. C., Snell-Johns, J., Miller, R. L., Flaspohler, P., Livet-Dye, M., Mendez, J., Behrens, T., Bolson, B., & Robinson, L. (2004). Empowerment evaluation: Principles and action. In L. A. Jason, C. B. Keys, Y. Suarez-Balcazar, R. R. Taylor, & M. I. Davis (Eds.), *Participatory community research: Theories and methods in action* (pp. 139–156). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10726-008>